

Marzena Strojek

WYNIK FINANSOWY ZAKŁADU UBEZPIECZEŃ W SPRAWOZDANIU FINANSOWYM

Jednym z głównych, obligatoryjnych elementów sprawozdania finansowego jednostki gospodarczej jest rachunek zysków i strat. To element sprawozdania finansowego szczególnie istotny ze względu na wykazywany w nim wynik z rocznej działalności podmiotu. Konstrukcja tego sprawozdania umożliwia prezentację i interpretację elementów tworzących wynik finansowy oraz w efekcie przedstawienie źródeł tego wyniku. Ta część sprawozdania finansowego jest też niezwykle ważna ze względu na sporządzanie bilansu. Wynik finansowy wykazany w rachunku zysków i strat jest częścią kapitałów (funduszy) własnych prezentowanych w pasywach bilansu.

Zakłady ubezpieczeń są specyficznymi jednostkami gospodarczymi. Ze względu na prowadzoną działalność ubezpieczeniową gospodarka finansowa zakładów ubezpieczeń różni się w dużym stopniu od gospodarki finansowej innych podmiotów. Normalny cykl działalności ubezpieczeniowej trwa nawet kilkadziesiąt lat i ma niewiele wspólnego z „typowym cyklem produkcyjnym” jednostki gospodarczej. Również produkt działalności ubezpieczeniowej ma inny charakter.

Specyfika działalności ubezpieczeniowej odbija się również w rachunkowości zakładów ubezpieczeń, a w szczególności w ich sprawozdawczości finansowej.

Rachunek zysków i strat zakładu ubezpieczeń różni się w dużym stopniu od rachunku zysków i strat jednostek prowadzących działalność pozaubezpieczeniową.

W zakładach ubezpieczeń ze względu na specyfikę działalności ubezpieczeniowej sporządza się trzy elementy sprawozdania finansowego, składające się na zakres tradycyjnego rachunku zysków i strat, a mianowicie:

- techniczny rachunek ubezpieczeń majątkowych i osobowych,
- techniczny rachunek ubezpieczeń na życie,
- ogólny rachunek zysków i strat.

Z zakresu informacyjnego wymienionych elementów sprawozdania finansowego jednostki ubezpieczeniowej wynika, że rachunek wyników obejmuje dwa etapy ustalania wyniku finansowego:

I etap – ustalenie wyniku z działalności ubezpieczeniowej,

II etap – ustalenie wyniku (ogólnego) z całej działalności.

I etap jest realizowany przez ustalenie technicznego rachunku ubezpieczeń majątkowych i osobowych lub technicznego rachunku ubezpieczeń na życie. Zgodnie z ustawą o działalności ubezpieczeniowej obowiązuje rozdział ubezpieczeń na życie oraz ubezpieczeń majątkowych i osobowych. Jego konsekwencją są dwa odrębne techniczne rachunki odpowiadające tym ubezpieczeniom.

II etap jest realizowany poprzez dodanie (lub odjęcie) do wyniku technicznego elementów tworzących wynik ogólny.

Zgodnie z art. 44 ust. 1 ustawy o rachunkowości¹ (zwanej dalej ustawą) w zakładach ubezpieczeń na wynik finansowy netto składają się:

- 1) wynik techniczny ubezpieczeń,
- 2) różnica między przychodami a kosztami z działalności lokacyjnej nie zaliczana do wyniku technicznego ubezpieczeń,
- 3) różnica między pozostałymi przychodami a pozostałymi kosztami,
- 4) wynik operacji nadzwyczajnych,
- 5) obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego z tytułu podatku dochodowego, którego podatnikiem jest jednostka, i płatności z nim zrównanych na podstawie odrębnych przepisów.

Szczegółowe rozwiązania dotyczące prezentacji danych w rachunku zysków i strat zakładu ubezpieczeń są zawarte w rozporządzeniu ministra finansów z dnia 8 grudnia 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad rachunkowości zakładów ubezpieczeń (Dz.U. Nr 218, poz. 2144).

Ze względu na konstrukcję rachunku zysków i strat w zakładzie ubezpieczeń w pierwszej kolejności jest sporządzany rachunek techniczny.

Elementy wyniku technicznego ubezpieczeń zostały określone w art. 44 ust. 2 ustawy. Zgodnie z tym artykułem wynik techniczny ubezpieczeń jest to różnica między przychodami ze składek, pozostałymi przychodami technicznymi a wypłaconymi odszkodowaniami, świadczeniami i zmianami rezerw techniczno-ubezpieczeniowych, z uwzględnieniem udziału reasekuratorów

¹ Ustawa z 29 września 1994 r. o rachunkowości. Dz.U. Nr 76 z 2002 r., poz. 594 z późn. zm.

w składce, odszkodowaniach i zmianach stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych oraz kosztami działalności ubezpieczeniowej i pozostałymi kosztami technicznymi.

Podstawowym źródłem przychodów w jednostce ubezpieczeniowej są składki ubezpieczeniowe. Przychody i koszty działalności lokacyjnej wykazuje się w technicznym rachunku ubezpieczeń, gdy:

- 1) przychody z lokat są przeznaczone zgodnie z odrębnymi przepisami na zwiększenie rezerw,
- 2) zakład ubezpieczeń prowadzący działalność w dziale ubezpieczeń na życie inwestuje łącznie środki własne i środki stanowiące pokrycie rezerw techniczno-ubezpieczeniowych.

Podstawowymi kosztami występującymi w jednostce ubezpieczeniowej są wypłacane odszkodowania i świadczenia oraz tzw. koszty techniczne, w tym koszty akwizycji.

Techniczne rachunki ubezpieczeń majątkowych i osobowych oraz ubezpieczeń na życie sporządza się dla grup ubezpieczeń bezpośrednich. Ujmowane są w nich przychody i koszty związane z poszczególnymi grupami ubezpieczeń za dany i poprzedni rok.

Wzór technicznego rachunku ubezpieczeń majątkowych i osobowych znajduje się w załączniku nr 3 ustawy.

Tabela 1

Podstawowe pozycje technicznego rachunku ubezpieczeń majątkowych i osobowych²

Elementy zmniejszające wynik	Elementy zwiększające wynik
1	2
Odszkodowania i świadczenia:	Składki
Odszkodowania i świadczenia wypłacone na udziale własnym	Przychody z lokat netto po uwzględnieniu kosztów przeniesione z ogólnego rachunku zysków i strat
Zmiana stanu rezerw na nie wypłacone odszkodowania i świadczenia na udziale własnym	Pozostałe przychody techniczne na udziale własnym
Zmiany stanu pozostałych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych na udziale własnym	
Premie i rabaty na udziale własnym łącznie ze zmianą stanu rezerw	
Koszty działalności ubezpieczeniowej	

² M. Otręba, M. Strojek: Badania statutowe: analiza systemu informacyjnego rachunkowości zakładów – rachunek zysków i strat. Katowice 2001.

cd. tabeli I

1	2
Pozostałe koszty techniczne na udziale własnym	
Zmiany stanu rezerw na wyrównanie szkodowości (ryzyka)	
Wynik techniczny ubezpieczeń majątkowych i osobowych	

Ustalanie technicznego rachunku ubezpieczeń majątkowych i osobowych można przedstawić za pomocą następującego schematu:

Schemat 1

Tworzenie technicznego rachunku ubezpieczeń majątkowych i osobowych³

Składki
+
Pozostałe przychody techniczne na udziale własnym
+
Przychody z lokat netto po uwzględnieniu kosztów, przeniesione z ogólnego rachunku zysków i strat
-
Odszkodowania i świadczenia
+/-
Zmiany stanu pozostałych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych na udziale własnym
+/-
Premie i rabaty dla ubezpieczonych na udziale własnym
-
Koszty działalności ubezpieczeniowej
-
Pozostałe koszty techniczne na udziale własnym
+/-
Zmiany stanu rezerw na wyrównanie szkodowości
=
Wynik techniczny do przeniesienia do ogólnego rachunku zysków i strat

³ J. Monkiewicz, L. Gąsioriewicz, B. Hadyniak: Zarządzanie finansami ubezpieczeń. POLTEXT, Warszawa 1999, s. 90.

Szczególną pozycję stanowią „Przychody z lokat netto po uwzględnieniu kosztów, przeniesione z ogólnego rachunku zysków i strat”. W pozycji tej wykazuje się przychody z lokat pomniejszone o poniesione koszty działalności lokacyjnej, przypadające na część techniczną. Zakład ubezpieczeń dokonuje takiego podziału przychodów z lokat w przypadku łącznego inwestowania środków własnych zakładu ubezpieczeń oraz środków funduszu ubezpieczeniowego. W przypadku inwestowania środków własnych przychody są wykazywane w ogólnym rachunku zysków i strat.

Odszkodowania i świadczenia wykazuje się rozdzielnie:

- odszkodowania i świadczenia wypłacone brutto (poz. IV. 1.1),
- udział reasekuratorów w odszkodowaniach i świadczeniach wypłaconych (poz. IV.1.2)

oraz łącznie w pozycji „Odszkodowania i świadczenia wypłacone na udziale własnym”, tzn. po pomniejszeniu o kwotę udziału reasekuratorów.

W analogiczny sposób są prezentowane w sprawozdaniu zmiany stanu rezerw na nie wypłacone odszkodowania i świadczenia oraz zmiany stanu pozostałych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych.

Taki sposób prezentacji stanu zmiany stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych oraz odszkodowań i świadczeń zwiększa przejrzystość oraz zakres informacyjny sprawozdania finansowego. Szczególnie ważna jest informacja o udziale reasekuratorów w wartości wykazywanych przez zakład ubezpieczeń rezerw i odszkodowań.

Charakterystyczną pozycją w technicznym rachunku wyników jest zmiana stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych. Ma ona charakter korekty, a więc może wystąpić ze znakiem „+” lub „-”. Rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe są przyszłymi zobowiązaniami zakładu ubezpieczeń wobec ubezpieczonych. Z tego względu wykazuje się je w bilansie jako składnik pasywów. Tworzenie rezerw jest konieczne ze względu na zachowanie współmierności przychodów (składki przypisanej) do kosztów (odszkodowań, świadczeń) w bieżącym okresie sprawozdawczym oraz w przyszłych okresach sprawozdawczych. Różnica pomiędzy wartością rezerwy rozwiązywanej (tzw. wejściowej) na koniec okresu a wartością nowo tworzonej rezerwy jest elementem wyniku finansowego o charakterze kosztowym. Wydaje się uzasadnione stwierdzenie, iż stanowi ona korektę kosztów technicznych. Wyjątek stanowi zmiana stanu rezerw składek i rezerwy na ryzyka niewygaśnięte jako element przychodów z tytułu składek (korekta przychodów).

Zmniejszenie stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych jest wprowadzane ze znakiem „+” i w efekcie powiększa wynik finansowy.

Zwiększenie stanu rezerw jest elementem zmniejszającym wynik finansowy. Wielkości te występują również w technicznym rachunku ubezpieczeń na życie.

Techniczny rachunek ubezpieczeń na życie jako druga część technicznego rachunku jest sporządzany z uwzględnieniem specyfiki tych ubezpieczeń.

Elementy technicznego wyniku ubezpieczeń zostały przedstawione ogólnie (również dla ubezpieczeń majątkowych i osobowych) w art. 44 ust. 1 ustawy o rachunkowości. Zakład ubezpieczeń prowadzący ubezpieczenia w dziale ubezpieczeń na życie ma obowiązek wykazywać przychody z lokat funduszu ubezpieczeniowego w rozumieniu ustawy o działalności ubezpieczeniowej wraz z lokatami ubezpieczeń związanych z funduszem inwestycyjnym. Wynika to z ponoszenia ryzyka z lokat przez ubezpieczającego.

Z tego względu zasadniczą różnicą pomiędzy technicznym rachunkiem ubezpieczeń majątkowych i osobowych a technicznym rachunkiem ubezpieczeń na życie jest pozycja „Przychody z lokat” występująca w tym drugim.

Przychody z lokat są wykazywane w sprawozdaniu w rozszerzonym zakresie:

- przychody z lokat w nieruchomości,
- przychody z lokat w jednostkach powiązanych,
- przychody z innych lokat finansowych,
- wynik dodatni z rewaloryzacji lokat,
- wynik dodatni z realizacji lokat.

Do innych lokat finansowych zalicza się m.in. udziały, akcje o zmiennej kwocie dochodu, jednostki uczestnictwa i certyfikaty inwestycyjne w funduszach inwestycyjnych.

Również w ubezpieczeniach na życie może wystąpić wspólne lokowanie środków własnych zakładu ubezpieczeń oraz funduszu ubezpieczeniowego. Część przychodów z lokat przypadająca na ogólny rachunek zysków i strat jest wykazywana w pozycji „Przychody z lokat netto po uwzględnieniu kosztów, przeniesione do ogólnego rachunku zysków i strat”.

Tabela 2

Podstawowe pozycje technicznego rachunku ubezpieczeń na życie⁴

Elementy zmniejszające wynik	Elementy zwiększające wynik
Odszkodowania i świadczenia	Składki
Odszkodowania i świadczenia wypłacone na udziale własnym	Przychody z lokat
Zmiana stanu rezerw na nie wypłacone odszkodowania i świadczenia na udziale własnym	Nie zrealizowane zyski z lokat
Zmiany stanu innych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych na udziale własnym	Pozostałe przychody techniczne na udziale własnym
Premie i rabaty łącznie ze zmianą stanu rezerw na udziale własnym	
Koszty działalności ubezpieczeniowej	
Koszty działalności lokacyjnej	
Nie zrealizowane straty na lokatach	
Pozostałe koszty techniczne na udziale własnym	
Przychody z lokat netto po uwzględnieniu kosztów przeniesione do ogólnego rachunku zysków i strat	
Wynik techniczny ubezpieczeń na życie	

Sposób ustalania wyniku technicznego ubezpieczeń na życie obrazuje poniższy schemat.

⁴ M. Otręba, M. Strojek: Op. cit.

Tworzenie technicznego rachunku ubezpieczeń na życie⁵

Składki	
+	
Pozostałe przychody techniczne na udziale własnym	
+	
Przychody z lokat	
+	
Nie zrealizowane zyski z lokat	
-	
Odszkodowania i świadczenia (w tym zmiana stanu rezerw na nie wypłacone odszkodowania i świadczenia)	
+/-	
Zmiany stanu innych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych na udziale własnym	
+/-	
Premie i rabaty dla ubezpieczonych na udziale własnym (łącznie ze zmianą stanu rezerw)	
-	
Koszty działalności ubezpieczeniowej	
-	
Koszty działalności lokacyjnej	
-	
Nie zrealizowane straty na lokatach	
-	
Pozostałe koszty techniczne na udziale własnym	
+/-	
Przychody z lokat netto po uwzględnieniu kosztów, przeniesione do ogólnego rachunku zysków i strat	
=	
Wynik techniczny ubezpieczeń na życie do przeniesienia do ogólnego rachunku zysków i strat	

⁵ Na podstawie J. Monkiewicz, L. Gąsiorkiewicz, B. Hadyniak: Op. cit., s. 92.

Zasadniczą różnicą pomiędzy rachunkiem technicznym ubezpieczeń na życie i rachunkiem technicznym ubezpieczeń majątkowych i osobowych jest wykazywanie przychodów z lokat. W przypadku ubezpieczeń działu II przychody te są wykazywane w ogólnym rachunku zysków i strat.

Ostatnią częścią rachunku zysków i strat zakładu ubezpieczeń jest ogólny rachunek zysków i strat.

Punktem wyjścia do sporządzenia ogólnego rachunku zysków i strat jest wynik techniczny ubezpieczeń majątkowych i osobowych lub ubezpieczeń na życie. Na tym etapie sprawozdania finansowego wynik techniczny jest korygowany o przychody i koszty o charakterze ogólnym, nie dotyczące bezpośrednio działalności ubezpieczeniowej, oraz o obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego.

Na podstawie załącznika nr 3 ustawy można wskazać następujące etapy ustalania wyniku finansowego:

- wynik techniczny (ubezpieczeń majątkowych i osobowych lub ubezpieczeń na życie),
- zysk (strata) z działalności operacyjnej,
- zysk (strata) brutto,
- zysk (strata) netto.

W układzie ogólnego rachunku zysków i strat można wskazać elementy wspólne również dla rachunku zysków i strat sporządzanego dla jednostek innych niż banki i zakłady ubezpieczeń:

- pozostałe przychody, koszty operacyjne,
- zyski, straty nadzwyczajne,
- podatek dochodowy, pozostałe obowiązkowe zmniejszenie zysku (zwiększenie straty).

W ogólnym rachunku zysków i strat rozbudowaną pozycję stanowią przychody z lokat oraz koszty działalności lokacyjnej. Pozycje te zaprezentowano w analogiczny sposób jak w technicznym rachunku ubezpieczeń na życie. Natomiast pozostałe przychody i koszty operacyjne są wykazywane ogólnie bez rozbicia na szczegółowe pozycje. Obejmują one również przychody i koszty finansowe. Takie syntetyczne ujęcie tych pozycji uzasadnia mniejszy stopień ich występowania w zakładzie ubezpieczeń w stosunku do innych jednostek gospodarczych. Należy również pamiętać, że skutki działalności lokacyjnej zakładu ubezpieczeń, również dotyczące lokowania środków własnych, są wykazywane w odrębnej pozycji.

Tworzenia wyniku finansowego netto⁶

(+/-) Wynik techniczny ubezpieczeń majątkowych i osobowych lub ubezpieczeń na życie
+
Przychody z lokat
+
Nie zrealizowane zyski z lokat
+
Przychody z lokat netto po uwzględnieniu kosztów przeniesione z technicznego rachunku ubezpieczeń na życie
-
Koszty działalności lokacyjnej
-
Nie zrealizowane straty na lokatach
-
Przychody z lokat netto po uwzględnieniu kosztów przeniesione do technicznego rachunku ubezpieczeń majątkowych i osobowych
+
Pozostałe przychody operacyjne
-
Pozostałe koszty operacyjne
=
Zysk (strata) z działalności operacyjnej
+
Zyski nadzwyczajne
-
Straty nadzwyczajne
=
Zysk (strata) brutto
-
Podatek dochodowy
-
Obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego
=
Zysk (strata) netto

⁶ M. Otręba, M. Strojek: Op. cit.

Rachunek zysków i strat jest istotnym źródłem informacji o sytuacji finansowej i wyniku finansowym zakładu ubezpieczeń. Informacje te są szczególnie istotne ze względu na „[...] charakter produktu ubezpieczeniowego oraz społeczny aspekt ochrony ubezpieczeniowej”⁷. Dzięki dwuetapowemu ustalaniu wyniku można wykazać wynik z działalności ubezpieczeniowej z rozgraniczeniem działań ubezpieczeń, wynik z działalności pozaubezpieczeniowej (jako etapy ustalania ogólnego rachunku zysków i strat) oraz wynik z całej działalności zakładu ubezpieczeń. Na podstawie wymienionych części sprawozdania finansowego jednostek ubezpieczeniowych można dokonać oceny każdego z tych wyników, poddając równocześnie analizie elementy tego wyniku. Rozdział działań ubezpieczeń w postaci odrębnych rachunków technicznych umożliwia ocenę działalności ubezpieczeniowej dla każdego z działań ubezpieczeń. Rozbudowany zakres informacji w niektórych pozycjach rachunku pozwala na ocenę elementów wyniku oraz wykazanie jego źródeł z zachowaniem zasady istotności. Wprowadzenie tzw. szyku rozwartego dla podstawowych pozycji przychodów i kosztów technicznych dostarcza informacji o stopniu zabezpieczenia przed ryzykiem.

Znaczenie technicznego rachunku wyników jest tym większe, ponieważ „[...] ubezpieczyciel jest zobligowany do przygotowywania technicznych rachunków wyników dla każdej grupy produktów ubezpieczeniowych, co w przypadku ubezpieczeń na życie np. może oznaczać w praktyce konieczność opracowania sześciu technicznych rachunków wyników: pięciu dla pięciu grup ubezpieczeniowych i szóstego – zbiorczego”⁸.

Wymienione wyżej cechy sprawozdań finansowych jednostki ubezpieczeniowej, składające się na tradycyjny rachunku zysków i strat (w przypadku działalności pozaubezpieczeniowej), świadczą o tym, iż sprawozdania te odzwierciedlają specyfikę działalności ubezpieczeniowej i stanowią istotne źródło informacji o jej sytuacji finansowej i wyniku finansowym.

PROFIT AND LOSS ACCOUNT IN THE FINANCIAL STATEMENT OF THE INSURANCE COMPANY

Summary

The insurance business involves special risk. This specific business activity determines the kind and form of a financial statement made by insurer. One of the most important financial categories presented in the financial statement is profit or loss. Profit and loss account is the statement to present information about the financial results. The insurance company makes two steps of the profit and loss account.

⁷ A. Karmańska at al: Rachunkowość finansowa zakładów ubezpieczeń. Difin, Warszawa 2003, s. 22.

⁸ Ibid., s. 30.